

О б р а з л о ж е њ е

Правни основ

Правни основ за доношење ове уредбе садржан је у одредби члана 41а став 2. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-УС, 72/12, 7/14-УС, 44/14, 30/18-др. закон и 71/21) којом је прописано да се заштићено подручје I категорије проглашава актом Владе Републике Србије.

Одредбом члана 6. став 1. Закона о министарствима („Службени гласник РС”, бр. 128/20 и 116/22), прописано је да Министарство заштите животне средине, између осталог, обавља послове државне управе који се односе на заштиту природе.

Разлози за доношење уредбе

Проглашењем заштите Предео изузетних одлика „Планина Рудник” обезбеђује се очување: израженог биодиверзитета, специфичних геоморфолошких, геолошких, хидрогеолошких, хидролошких и климатских феномена, карактеристична физиономија пејзажа, добро очуван традиционални, изворни и аутохтони начин живота, али и богато културно историјско наслеђе.

У планинском склопу Рудника доминира 20 km дугачки, лучно повијени, трокрако раздвојени венац са највишим Цвијићевим врхом. Северне и западне експозиције планине Рудник су изграђене од вулканских стена, углавном кварцлатита, док геолошку подлогу његовог највишег дела, са још седам врхова (Мали Штурац, Марјанац, Средњи Штурац, Јавор, Таван, Жагалова колиба и Молитва) преко 1.000 метара надморске висине, чине кредни седименти (пешчари, алевролити, лапорци и кречњаци). У југозападном делу заштићеног подручја налазе се вулканске стене гранодирити, посткредне старости. На овом подручју су уочене контактне метаморфне стене, али и хидротермалне промене које су посебно значајне за генезу рудних лежишта олово – цинкане минерализације.

У оквиру Предела изузетних одлика „Планина Рудник” шуме заузимају приближно 90% подручја и чине најзаступљенији предеони елемент, матрицу структуре предела, од које зависи стабилност природног мозаика. Ливаде и пашњаци су заступљени са око 8% површине, док су урбано ткиво, пољопривредне површине и остали елементи заступљени мање од 1%.

Нарочит значај са аспекта заштите природе, а поготово заштите биодиверзитета, представљају клисуре река на чијим стрмим странама се налазе добро очуване и еколошки

вредне природне шуме. Посебну вредност представља локалитет „Велики Штурац”, издвојен као најочуванији део планине Рудник са остацима аутохтоних букових шума.

Планина Рудник припада средњеевропском биогеографском региону који се одликује доминацијом термофилних сладуново-церових и мезофилних букових шума. Основно обележје ових шума је присуство већег броја лишћарских врста дрвећа и одсуство природних четинара. Флору Рудника чини 698 биљних таксона, од којих су обухваћене 72 заштићене врсте, односно 13 стого заштићених и 59 заштићених дивљих врста.

Нарочиту вредност богате флоре овог подручја представљају ендемичне биљне врсте које у ширем смислу припадају средњеевропско-планинској или јужноевропско-планинској ареал групи, а међу њима се издвајају балкански акантус (*Acanthus balcanicus*) и планински јавор (*Acer heldreichii subsp. visianii*). Такође су значајне и строго заштићене врсте божиковина (*Ilex aquifolium*) и банатски божур (*Paeonia officinalis subsp. banatica*) врсте за које се прописују посебне мере заштите, очувања и унапређења њихових популација. Забележена су три балканска ендемита: примог (*Acanthus hungaricus*), Маркграфова жуменица (*Alyssum markgrafii*) и паштиткасти котрљан

(*Eryngium palmatum*). Такође, регистровано је присуство и ситнолисне калуђарке (*Epipactis microphylla*), строго заштићене врсте из фамилије *Orchidaceae*.

На европском нивоу подручје је препознато као предложено Подручје од значаја за Европску заједницу (*pSCI – proposed Site of Community Importance*) „Рудник планина” јер представља станиште еуро-сибирске степске шуме са храстовима (*Quercus spp.*) и дакијске шуме китњака (*Quercus petraea*) и граба (*Carpinus betulus*).

У фауни риба заступљено је 10 врста, карактеристичних за брдско-планинске водотоке у Србији – поточна пастрмка (*Salmo trutta*), двопругаста уклија (*Alburnoides bipunctatus*), поточна мрена (*Barbus balcanicus*), кркуша (*Gobio gobio* (syn. *G. obtusirostris*)), клен (*Squalius cephalus*), пијор (*Phoxinus Phoxinus*), гавчица (*Rhodeus amarus*), златни вијун (*Sabanejewia aurata* (syn. *S. balcanica*)), балкански вијун (*Cobitis elongate*), бркица (*Barbatula barbatula*) и једна врста рака – поточни рак (*Austropotamobius torrentium*).

Од укупног броја регистрованих инсеката, 22 таксона је заштићено националном и међународном легислативом. Евидентиране су две врсте ендемичне за Републику Србију и пет врста ендемичних за Балканско полуострво.

Забележено је присуство 20 врста водоземаца и гмизаваца, од којих само три врсте нису заштићене националном законодавством, док се све врсте налазе на листама заштите по међународним легислативама.

Евидентирано је 117 врста птица, што представља 32,5% укупног диверзитета птица у Републици Србији. Највећи број регистрованих врста заштићен је према националном законодавству, док су на међународном нивоу птице Рудника заштићене у складу са Бернском конвенцијом и Директивом о птицама, (према којој је 19 забележених врста са додатка I ове Директиве. Из тог разлога се подручје Рудника налази у границама потенцијалног Подручја посебне заштите (*potential Special Protection Area, pSPA*), под називом „Рудник-Гружа” еколошке мреже Натура 2000.

Фауну сисара предметног подручја чини најмање 45 врста што је нешто мање од половине врста сисара који су до сада регистровани на подручју Србије. Најбројнију групу чине глодари (*Rodentia*) и звери (*Carnivora*) са по 11 врста, слепи мишеви (*Chiroptera*) са 10 врста, бубоједи (*Eulipotyphla*) са могућих 8 врста, а најмалобројнији су папкари (*Artiodactyla*) са 4 врсте и зечеви (*Lagomorpha*) са једном врстом.

Посебну вредност заштићеном подручју дају заштићена непокретна културна добра – споменици културе од великог значаја – Манастири Вољавча, Благовештење Рудничко, Петковица – у засеоку Злошница, Никоље и Враћевшница, као и евидентирани археолошки локалитети „Градина”, средњовековни утврђени град Сребрница, „Борачко гробље”, „Ђурине ћелије” и Прљуша.

Сагласно Закону о заштити природе на основу изнетих природних вредности, значаја и вредновања предметног подручја, као и на научној и стручној основи изнетој у студији заштите, стекли су се услови за заштиту овог природног добра.

Завод за заштиту природ Србије, сходно одредбама члана 42. Закона о заштити природе, припремио је и доставио Министарству заштите животне средине Студију заштите Предела изузетних одлика „Планина Рудник”, као стручно-документациону основу за израду акта о проглашењу заштићеног подручја. Оценивши да су налази Завода стручно оправдани и целисходни, а предлози правно основани, Министарство је у складу са одредбама члана 43. Закона о заштити природе обавестило јавност о Нацрту уредбе о проглашењу Предела изузетних одлика „Планина Рудник”, односно обезбедило јавни увид и организовало јавну расправу за наведену документацију.

С обзиром на то да је спроведен поступак јавног увида и јавне расправе, као и да су заштићена подручја добра од општег интереса, сматрамо сврсисходним да се покрене процедура доношења ове уредбе, која у складу са Пословником Владе, започиње достављањем текста Предлога уредбе на мишљење надлежним министарствима.

Објашњење решења предложених уредбом

У члану 1. утврђују се генерални положај и одлике, категорија, врста и назив заштићеног подручја.

У члану 2. утврђују се основне вредности подручја и циљеви заштите.

У члану 3. утврђују се положај и површина подручја у односу на територијално-административну поделу.

У члану 4. утврђују се површине и локалитети са режимима заштите I, II и III степена.

У чл. 5., 6. и 7. утврђују се радови и активности који су забрањени и ограничени, односно дозвољени на површинама на којима је прописан режим заштите I, II и III степена.

У члану 8. одређује се управљач заштићеног подручја и утврђују његова основна овлашћења и обавезе. За управљача се предлаже Туристичка организација Крагујевац.

Министарство је утврдило да предложени управљач у потпуности испуњава прописане услове за управљача заштићеног подручја, располаже респективним искуствима на пословима очувања и презентације природних вредности и стално је присутно на заштићеном подручју и његовој околини.

У члану 9. утврђена је обавеза управљача да у року од 10 месеци донесе План управљања за период од 10 година, наведена су министарства од којих се прибавља мишљење у поступку давања сагласности и одређен оквирни садржај годишњег програма на основу кога управљач обавља послове у времену до доношења плана управљања.

У члану 10. утврђен је рок од шест месеци за доношење Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби.

У члану 11. утврђен је рок од годину дана за обележавање заштићеног подручја.

У члану 12. утврђује се обавеза управљача да у року од две године израдiti софтвереско решење о природним и створеним вредностима, непокретностима, активностима и другим подацима од значаја за управљање и непокретностима као кључном алату за планирање и праћење послова управљања и промена на заштићеном подручју.

У члану 13. утврђује се обавеза управљача да у складу са законом који дефинише накнаде за коришћење јавних добара донесе одговарајући акт.

У члану 14. утврђује се обавеза формирања Савета корисника у циљу међусобне сарадње и обезбеђивања интереса локалног становништва и других корисника заштићеног подручја.

У члану 15. забране и ограничења прописане овом уредбом, не односе се на војне објекте, комплексе, инсталације и приступне путеве, који су изграђени или се планирају градити за потребе Војске Србије, као и активности које Војска Србије изводи или ће изводити за потребе одбране Републике Србије.

У члану 16. наводе се основни извори средстава за финансирање заштићеног подручја односно плана управљања, сходно члану 69. Закона о заштити природе.

У члану 17. усаглашавања планова, програма и основа са уредбом и планом управљања.

У члану 18. прописано је да ова уредба ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Анализа ефеката уредбе

Доношењем уредбе остварује се низ позитивних ефеката у домену циљева утврђених Просторним планом Републике Србије, стратешким документима у области заштите природе, животне средине и одрживог развоја и међународним уговорима и програмима, а пре свега

повећање површине заштићених подручја и заштита биодиверзитета и геодиверзитета, посебно еколошки значајних подручја.

Концепт заштите исказан је кроз режиме заштите I, II и III степена, на којима се спроводи заштита ради очувања и унапређења природних вредности, посебно кроз мере управљања популацијама дивљих биљака и животиња, одржање и побољшање услова у природним стаништима и традиционално коришћење природних ресурса.

Финансијска средства потребна за спровођење уредбе

Средства нису потребна за спровођење ове уредбе у 2024. години. Средства за 2025. и 2026. годину биће обезбеђена у износу од по 5.000.000,00 динара, у оквиру лимита на Разделу 25 – Министарство заштите животне средине, Глава 25.0 – Министарство заштите животне средине, Програм 0405 – Заштита природе и климатске промене, Функција 560 – Заштита животне средине неклассификована на другом месту, Програмска активност 0002 – Подстицаји за програме управљања заштићеним природним добрима од националног интереса, Економска класификација 451 – Субвенције јавним нефинансијским предузећима и организацијама, који ће бити опредељен од стране Министарства финансија у складу са билансним могућностима.